

پایان عصر روشنفکری دینی؟

چند سال پیش، از من خواسته شد به ان پرسش پاسخ دهم: آیا عصر روشنفکری دینی پایان یافته است؟ به تازگی باز از من خواسته شد نظر خود را در باره روشنفکری دینی و روشنفکر دینی بنویسم. ادگار مورن، فیلسوف و جامعه شناس فرانسوی، در مقاله (لوموند ۲۵ آوریل ۲۰۱۱) خود، این واقعیت را باز می گوید:

«اما نیرومندی خودجوشی ضعف آن نیز می شود. از زمانی ضعف می شود که کار دیگر نه ویران کردن یک دیکتاتوری که بنای یک دموکراسی است. البته، در نسل جوان در جنبش، یک غلبان خلاق وجود دارد. اما این غلبان از بی نظمی جدائی ناپذیر است. مساعدت آنها و سرکشی ها است. کار را یا سر به اطاعت فرود آوردن زودرس و یا اظهار نوفعانی می کنند که، بلافاصله، بر آوردنی نیستند. هم اکنون، در فرانسه، در اروپا، فقدان اندیشه ای در باره برونجی انسان، در باره جامعه، در باره فراگرد تاریخی جهانی شدن وجود ندارد. وجود نداشتن این اندیشه مانع از آنست که در برابر شتابان رفتن جهان به لجه نیستی، واکنشی ابراز و جهت حرکت به زندگی تغییر داده شود.»

او نخستین کس نیست که نبود اندیشه راهنمای درخور زمان سخن می گوید. پیش از او، اندیشمندان دیگر غرب، این واقعیت را بر زبان و قلم آورده بودند. فولر این پیش بینی را کرده بود که این اندیشه در ایران و چین و یا مصر یا هند جسته آید. اما، در ایران، اندیشه راهنمایی راهنمای انقلاب شد و پیروزی گل بر گلوله را پیروز کرد. این اندیشه، به یمن درس تجربه، کاملتر گشته و به مثابه بیان آزادی در اختیار جامعه امروز ایران است. هرگاه ایرانیان به دوستی ها و دشمنی های تعصب آمیز با اندیشه های راهنما پایان دهند و بپذیرند که اقوی دلیل رشد بیرون آمدن از موافقت و مخالفت های ویرانگر است و بر آن شوند که زحمت آزمودن و برگزیدن بهترین سخن را به خود بدهند، کاربرد موفقیت آمیز بیان آزادی، جهانیان را فراخوانده اند به پایان دادن به جنگهای ویران گر و ورود به عصر صلح و استقلال و رشد و آزادی.

در صفحه ۲

انقلاب اسلامی

هجرت

شماره ۷۷۶ از ۲ تا ۱۵ خرداد ۱۳۹۰

خامنه ای خود را محکوم به رفتن کرد

- ◀ خامنه ای راه ها را یکی پس از دیگری بر روی خود بست و راهی جز رفتن باقی نگذاشت: ص ۱
- ◀ حکومت چند زن داران - سپاه و جنبش مردم - چگونگی پخش خبر از صدا و سیما: ص ۲
- ◀ خامنه ای می خواهد با امریکا کنار بیاید و احمدی نژاد نمی گذارد یا به عکس؟

- بحرینی ها قربانی موقعیت - آزاد زنان سوریه: ص ۸

- ◀ ۴۰ درصد تورم ناشی از اجرای قانون یارانه ها - افزایش نرخ ارز - نقدینه را چه کسانی صاحب می شوند؟ ص ۹

◀ گروگانگیری اعضای سفارت ایران در لندن، در اردیبهشت ۱۳۵۹، به روایت

اسناد محرمانه انگلستان: ص ۱۰

- ◀ کهریزک آزاد زنان ایران - زندان و شکنجه و اعدام راه حل رژیم برای مسئله ای به نام

«حقوق انسان»: ص ۱۲

انقلاب اسلامی: ۱۱ روز قهر و روزهای پر تنش و پر برخورد بعد از آن، پرده را دریده اند و اینک، دوران تلاشی رژیم، نمایشگاهی گشته است که ایرانیان و جهانیان به تماشای آن مشغولند. در فصلهای اول و دوم، از زبان اطلاع ها و خبرها و موضعگیری ها، چند و چون تلاشی رژیم تشریح می شوند. در فصل سوم، اثر رابطه با قدرتهای خارجی بر تقابلهای گروه بندیهای را شناسایی می کنیم که رو در روی یکدیگر، صف آرایی کرده اند. در این فصل، به وضعیت بحرین و سوریه و سیاست امریکا در قبال جنبش بحرین و رژیمهای استبدادی نفتی، نیز، می پردازیم. در فصل چهارم، داده ها و خبرها و گزارشهای اقتصادی گویای اثرات مدیریت یک رژیم بی کفایت و متلاشی را گرد می آوریم. در این جا، یادآور می شویم که بعد اقتصادی بهتر از بعدهای سیاسی و اجتماعی و فرهنگی، انسجام یک رژیم و کفایت آن را در اداره امور کشور، گزارش می کند. در فصل پنجم، قسمتی دیگر از گزارش مجید تفرشی را در باره اسناد سری انگلستان نقل می کنیم. این اسناد، به تازگی، از قید «سری است»، آزاد شده اند. توضیح ها که داده شده اند، چند و چون اشغال سفارت ایران در لندن، توسط مأموران رژیم صدام و چرایی رفتار حکومت تاجر را روشن می کنند. در فصل ششم، خبرهای تجاوزها به حقوق انسان را گرد آورده ایم:

خامنه ای راه ها را یکی پس از دیگری بر روی خود بست و راهی جز رفتن باقی نگذاشت:

در بن بست پیش پای خامنه ای، مفری جز رفتن نیست:

* قهر و آشتی نظام برانداز:

● ده روز از قهر محمود احمدی نژاد گذشت و ضربه این قهر بر خامنه ای بطور خاص و بر رژیم بطور عام، شدید بود. خامنه ای طولانی شدن آن را خطرناک تشخیص داد. زیرا در رژیم و بیرون از آن، دلالت کامل می کرد بر بی کفایتی او و بر این که احمدی نژاد او را به چیزی نمی گیرد و در مجموعه دولت، اعتبار او بسیار کاهش یافته است. زیرا ادامه قهر احمدی نژاد بمعنای تعطیل دولت و تصدیق فلج کامل آن و بنا بر این، نزدیک بودنش به سقوط بود. این شد که پی آمدهای حذف احمدی نژاد را پذیرفت و به مجلس اشاره کرد که آماده دادن رأی به عدم کفایت احمدی نژاد بگردد. «نمایندگان» در تدارک رأی به عدم کفایت سیاسی رئیس جمهوری شدند. این امر از سوی عده ای از «نمایندگان»، بهنگام دیدار با احمدی نژاد، اطلاع داده شد. آنها به او حالی کردند که خامنه ای مصمم است «تا آخر برود». زیرا نمی تواند حکم خود را پس بگیرد. چرا که این پس گرفتن، دیگر بدین معنی نیست که نظام دو سر دارد، بلکه به این معنی است که یک سر دارد و آن سر نیز احمدی نژاد است. تهدید به عزل، احمدی نژاد را مجبور کرد دم فرو بندد و به جلسات هیات وزیران بازگردد.

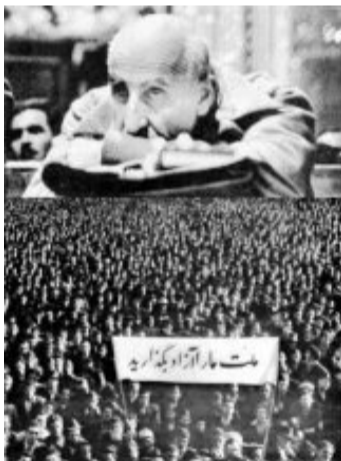
در صفحه ۴

دوستان محترم از یاری مالی نشریه، دریغ نفرمائید!
برای ادامه انتشار، ما را نیاز به یاری شماست!

«۲۶ خرداد، بمناسبت صد و بیست و هشتمین

سالگرد تولد دکتر محمد مصدق

زندگینامه دکتر محمد مصدق (۲۶)

جمال صفری

زندگینامه رضا خان و گوشه ای از خصوصیات اخلاقی او قبل از کودتا ۱۲۹۹ و در باره «خلق و خوی رضاشاه» پس از کودتا که در این بخش می خوانید، بیانگر قوتها و ضعف هائی است که رضا خان در اثر سر سپردگی به دولت انگلیس در راستای اهداف و منافع آن با کودتای ۱۲۹۹ بر مردم ایران تحمیل شد.

◀ زندگینامه و خصوصیات اخلاقی رضا خان قبل از کودتا ۱۲۹۹:

رضا خان در ۲۴ اسفند ۱۲۵۶ هجری خورشیدی در روستای آلاشت از توابع سوادکوه مازندران زاده شد. ملک الشعرا بهار بر این نظر است که: رضا خان میر پنج پسر، «داداش بیگ» افسر سواد کوهی از ایل «پالانی» بود، نام این طایفه در تاریخ «خانی» طبع پتروگراف برده شده است و تا جائی که بیاد دارم غیر از آن تاریخ که وقایع حکام گیلان و لاهیجان و ظهور شاه اسمعیل و حالات خان احمد گیلانی را می نویسد نامی از این طایفه در تاریخ برده نشده است.

در بار فروش (بابل) از مرحوم میرزا محمود رئیس که مردی معمر و فاضل و درویش بود، شنیدم که می گفت: شاه (یعنی رضا شاه) از ایل «پالانی» است. و از قضا بین «پالانی» و «پهلوی» قرابت لفظی عجیبی موجود است، اما گمان ندارم خود شاه ملتفت نام عشیره خود بوده و این نام خانوادگی یعنی «پهلوی را بدین مناسب انتخاب کرده باشد.

در صفحه ۱۳

پایان عصر روشنفکری دینی؟

امایین پرسش که آیا عصر روشنفکری دینی به پایان رسیده است؟ می تواند بر این مبنا بعمل آمده باشد که عصری بوده است که در آن، « روشنفکران دینی » وجود داشته اند و موضوع کارشان دین بوده است. پرسش، گویای برداشت پرسش کننده از روشنفکری دینی نیز هست. اما از چه رو می پرسد آیا پایان عصر روشنفکری دینی فرا رسیده است؟ آیا با توجه به کار کسانی که به « روشنفکران دینی » معروف بوده اند، می پرسد آیا عصر این کار به پایان نرسیده است؟ اگر تاریخ و کار « روشنفکران دینی » را نیز نمی شناختیم، بنا بر پرسش، مقصود پایان یافتن و یا نیافتن زمان دو کار می تواند باشد:

۱ - انطباق دادن دین با نظرهای فلسفی و علمی
۲ - به آخر رسیدن قابلیت انطباق دین با دست آوردهای علمی و یا به پایان رسیدن این انطباق و حل شدن مشکل.

اما کار سوم، بازگرداندن دین به فطرت خویش که بیان آزادی است و شفاف و خالی از اغوجاج نگاه داشتن و جلوگیری از مبهم گردانها به قصد از خود بیگانه کردن دین در « بیان قدرت » است، که در پرسش نیامده است. چرا که پرسشگر می داند: الف - بازگرداندن دین از خود بیگانه به دین فطری و یا از بیان قدرت به بیان آزادی و ب - شفاف نگاه داشتن بیان آزادی، آغاز شده است و پایان نیز ندارد. و هرگاه کسی بپرسد: « چرا آغاز شده است و پایان ندارد؟ » پاسخ او می تواند چنین باشد:

پایان عصر روشنفکری بمتابه انطباق دین با نظرهای فلسفی و علمی:

عصر این روشنفکری از زمانی که بنا بر انطباق دین با توقعات قدرت شد، آغاز می گیرد. فلسفه و منطق و فقه حوزه های دینی، نزد سنی ها و شیعه ها، تردیدی باقی نمی گذارند که انطباق دین با فلسفه و منطق ارسطویی و فقه یهودی، از دیرگاه آغاز شده است. هرگاه بخواهیم صفت غرب زده را بکار ببریم، حوزه های دینی قدیمی ترین غرب زده ها هستند.

تا زمانی که غرب از قلمرو اسلامی فلسفه و منطق و کرامت و حقوق انسان را اخذ می کرد، حوزه فکری اسلامی مرکزیت می داشت. متفکران مسلمان بر عقول اهل علم در شرق و غرب حاکم بودند. چنانکه قرن یازدهم اروپا را قرن بوعلی سینا گویند و... می گویند و اندیشه اصالت و کرامت انسان را، در قرن پانزدهم میلادی، حیوانی پیکو دلا میراندولا Pico della Giovanni Mirandola از « بیان یک عرب » (علی (ع)) اخذ کرد و انگلس گفته است: عربها نخستین مردمی هستند که توحید را کشف کرده اند.

اما غرب به پیش افتاد و کار دیگر شد. یکی از دلایل پیشی گرفتن غرب، تحول اندیشه راهنما در غرب و تحول نپذیرفتن در شرق است: شرق کشف خود، توحید را از یاد برد. استحاله اصل راهنمای دین از توحید به ضد آن، ثنویت تک محوری و جانشین توحید شدنش

بود. مسلم شد که از خود بیگانه شدن دین توسط فلسفه قدرت آن انجام گرفته است و دین از خود بیگانه رابطه جباران و مردم را رابطه اطاعت دومی ها از اولی ها گردانده است. در طول زمان، بیانهای قدرت، همه نوع آن، ساخته و آزموده شدند و حاصل وضعیت کنونی غرب، غرب محروم از اندیشه راهنما، اندیشه ای است که انسان را از مسئله سازی برهد و به او توانایی حل انبوه مسئله ها را بدهد. اینست که کار « روشنفکران دینی » قدیم و جدید، که انطباق دادن دین به ایدئولوژیهای روز بود، بی محل شده و پایان یافته است.

همزمان، در قلمرو دین، در غرب، دو جریان تا به امروز، ادامه یافته اند:

۱ - انطباق دین با تحول نظام اجتماعی از نسبتاً بسته به نسبتاً باز، بنا بر این، انطباق خویش با تحول در هر چهار بعد سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی جامعه ها. چنانکه، کلیسای کاتولیک که دیروز ضد کرامت و حقوق انسان بود، امروز مدافع کرامت و حقوق انسان و نیز عدالت اجتماعی گشته و با سرمایه داری عنان گسیخته، مبارزه می کند.

تجربه سخت درخور توجه نسل امروز و نسلهای فردا این است که در رژیمهای « سوسیالیستی »، دین زدائی الف - ایدئولوژی حاکم را نه تنها پیروز نگرداند که کارش را به شکست کشاند و ب - سانسور شدید مانع از آن شد که دین بتواند پا به پای تحول جامعه ها تحت سلطه امپراطوری تحول کند. ج - نتیجه اینست که هنوز باور دینی مردم این بخش از جهان با حقوق انسان و مردم سالاری سازگاری نجسته است.

۲ - پیدایش نظریه ای که معرفت دینی را تابع معرفت علمی می شمرد. بنا بر این نظر، در این تابعیت، بتدریج احکام علمی احکام دینی را نسخ و سرانجام، علم جانشین دین می شود. ژول فری، وزیر فرهنگ فرانسه که قانون لائیسته را در ۱۹۰۵، به تصویب مجلس ملی فرانسه رساند، خطاب به کلیسا گفت: تکلیف ما و شما را مدرسه معین می کند. آن روز او هرگز تصور نمی کرد ۱۰۰ سال بعد، در مدرسه، دین مدعیان را به مبارزه می طلبد و « لائیک » ها از یاد می برند که معنای لائیسیتیه بی طرفی دولت و مدرسه بود و نه دانش آموز و برای دفاع از « مدرسه در برابر دین »، قانون وضع می کنند!

آنها غافل بودند که علم هرگز نمی تواند کار دین را بکند. زیرا هر زمان علم بخواهد کار دین را بکند دیگر علم نیست و هیچ نه معلوم که بتواند دین بشود. شکست دردناک ایدئولوژیهای مدعی داشتن صفت « علمی » که خواستند جانشین دین شوند و نیز سرنوشت « علم باوری » و وضعیتیه که بار آورده است، شکست نظریه ای را مسلم گردانده است که گمان می برد علم دین را نسخ می کند. با توجه به این واقعیت، انطباق دین با علم - که از آغاز، در مقایسه ای صوری خلاصه می شد - و بطریق اولی تبعیت معرفت دینی از معرفت علمی، به محک تجربه، بی اعتبار شد. در این

قلمرو نیز، کار « روشنفکر دینی » قدیم و جدید نیز پایان یافت. جریان اندیشه در غرب، از سوئی، و حاصل تجربه ها از سوی دیگر، کسی چون فوکویاما را به این فکر انداخت که گویا پایان تاریخ فرا رسیده است. زیرا سرمایه داری لیبرال پیروز گشته است. در این قلمرو نیز، با انطباق دادن دین با سرمایه داری لیبرال، کار روشنفکر دینی، به پایان می رسد.

اما تاریخ پایان نیافته است. بسا آستان انقلابی در اندیشه راهنمای انسان گشته است: تجربه شدن اندیشه و نیز تجربه تجدد عقل مداری را از اعتبار انداختند. کسی چون نیچه پرسید: محور تعقل این عقل که خدا شده است، چیست؟ پرسش او، پاسخی جز این نمی یافت که محور قدرت است. فلسفه عقل زیر سؤال رفت و دوران « پست مدرنیته » شروع شد و روشنفکران و فیلسوفان غرب را بر آن داشت که بگویند، و به صراحت، که از لحاظ اندیشه راهنما، غرب به بن بست رسیده است: هنگامی که گریاچف به پاریس آمد، روشنفکران فرانسوی به او گفتند که غرب نازا شده است مگر در شرق، اندیشه راهنمای جدیدی، جسته آید. و گراهام فولر بر این نظر شده است که اندیشه راهنمای عصر جدید می تواند در یکی از کشورهای ایران و مصر و هند و چین خلق شود. او شرائطی را بر می شمرد که بیشتر از دیگر کشورها، در ایران، جمع هستند. امروز، ادگار مورن می گوید غرب اندیشه راهنمای درخور را ندارد. پس، از این دید، از دید تطبیق دین با عقل مداری و تجدد هم که نظر کنیم، کار « روشنفکر دینی » را پایان یافته می یابیم.

در جریان این تحول طولانی غرب، انسان، بمتابه موجود صاحب کرامت و خردمند و حقوق مند مسئول سرنوشت خویش و سازنده نظام اجتماعی، در هر چهار بعد سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی، وارد صحنه شد. اما، آن انسان کریم - کرامت با این تعریف که او نه آلتی برای رسیدن به هدفی، بلکه موجود رشدیابی است که خود هدف رشدی می باشد که می کند -، اینک، در نظام سرمایه داری، از صحنه تاریخ بیرون می رود تا بعنوان آلت و کمتراز آن، شیئی وارد آن شود. هانا آرنت نیک هشدار داد: اگر نمی خواهیم نسل آینده، جامعه جهانی تشکیل باشد از یک اقلیت نخبه و چند میلیاردر گوسفند، دست بکار شویم که فردا دیر است. هشدار شنیده نشد و اینک انسان، در خدمت سرمایه داری لیبرال است و، بدست خویش، محیط زیست را می آلود و ریشه حیات خود را می سوزاند. کار وارونه گشته است و کلیسایی که، در قرن پانزدهم، به کسی اجازه نمی داد برای انسان کرامت و حقوق قائل شود، امروز، جانبدار کرامت و حقوق انسان و عدالت اجتماعی است. با وجود این، همچنان در بند تثلیث است و در انطباق طلبی نا آنجا رفته است که دیگر نمی تواند به نیاز انسان امروز و فردا، به معنویت، به استقلال و به آزادی، به خشونت زدائی و بیرون رفتن از مدار بسته ای پاسخ گوید که، در آن، شیئی شدن انسان مضاعف است: هم یکی از ابزار تولید و هم محکوم به جبر مصرف انبوه است. چرا که

بدون این مصرف، کار و بدان حتی منزلت شیئی و بسا زندگی را از دست می دهد. از این دید که بتکوری، می بینی هرگاه « روشنفکر دینی » بخواهد بکار انطباق دین با اندیشه و رفتار غربیان ادامه دهد، حکم تاریک فکری خویش را امضاء کرده است.

و اما بازگشت به دین، جریانی که در غرب و در شرق مشاهده می شود:

بازگشت به دین: باز یافت دین بمتابه بیان آزادی و یا باز یافت آن، بمتابه بیان قدرت؟:

« روشنفکر » ترجمه intellectuel و تعریفهای آن مأخوذ از غرب هستند. در غرب، از جمله، این تعریفها را پیدا کرده است: کسی که کار دماغی می کند، کسی که نظر ساز قدرتمداری و سگ باستان قدرت ... است، و کسی که نظام (systeme) می سازد. تعریف آخری به تعریف فیلسوف می ماند پیش از آنکه علم و هنر و فن از قلمرو فلسفه بیرون روند. اما این روشنفکر کسی هست که بیان آزادی را خلق و پیشنهاد کند؟ هرگاه به قول فیلسوف فرانسوی، فوکو، اعتماد کنیم و بیان هایی که ساخته شده اند، همه را، بیان قدرت بدانیم، در غرب چنین کسی یافت نشده است. کسانی بوده اند و هستند که « بیان قدرت دموکراتیک » را ابداع و یا نقد و کاملتر کرده اند. اما، در قلمرو اسلامی، که روشنفکران با مترجمان آرای متفکران غرب بوده اند و یا تطبیق دهندگان دین با یافته های غرب و با بر آن بوده اند که شرقیان می باید از دین و فرهنگ خود خالی و از فرهنگ و این و آن ایدئولوژی غرب پر شوند، اینک که غرب دیگر فرهنگ خویش را جهان شمول نمی خواند و بر آن نیست که جهانیان را « تا مغز استخوان » غربی کند، چه کاری برای دستجات مختلف روشنفکری باقی می ماند؟

در امریکا، دو پاسخ برای این پرسش یافته شده اند:

● توفلر بر اینست که مسئله هایی که در موج دوم ایجاد شده اند، در موج سوم، حل خواهند شد. بنا بر این، مسائلی که باید حل شوند، موضوعهای کار آنهاست هستند و خواهند بود که کار دماغی می کنند. قول او به « مهندسی اجتماعی » پیوسته می ماند. اما وعده توفلر، وعده سرخرمین است. چرا که مسئله ساز مسئله حل کن نمی شود. توضیح این که تا نظام سرمایه داری لیبرال برجاست و مسئله می سازد، در موج سوم، مسئله ها بر مسئله های موجود می افزایند و هیچیک از مسائلی را هم که ایجاد کرده است، نمی تواند حل کند. به این دلیل که قدرت فراورده تخریب است و ادامه حیات قدرت و متمرکز و بزرگ شدنش ابعاد تخریب را بزرگ تر می کند. در حقیقت، تنها برای روشنفکرانی کار می ماند که نفس سگ باستان سرمایه داری سلطه جو را بازی می کنند. با توجه به این امر که این قدرت جهان را فرا گرفته و اینک در کار تصرف فضا و زمانهای دور است، کار برای این دسته از روشنفکران بسیار زیاد است و بیشتر و بیشتر نیز خواهد شد.

● هانتینگتن پاسخی دیگر داده است که، بلحاظ صوری، بازتاب واقعیت است: بازگشت به هویتهای دینی - تمدنی و تدارک برخورد.

همان روز، پنج میلیارد دلار پول از تهید ۲۱ میلیارد دلاری را، برای فاز ۱۳ طرح گازی پارس جنوبی، با شرکت دولتی نفت و گاز پارس قرارداد می‌بندد، تا کنون چه پیشرفتی در کار استخراج و پالایش گاز، از حوزه مشترک ایران و قطر داشته و تا کنون چه مبلغ دریافت کرده است. یافته‌های اولیه و خام حاکی از آن اند که این شرکت تا کنون، چند صد میلیارد تومان پیش دریافت داشته است (با آن چه ها کرده‌اند؟)

شرکت دیگری نیز مشابه همان یکی و توسط همان کسان، در تاریخ ۲۴/۰۴/۸۹ به شماره ۳۷۷۶۰ و شناسنامه ملی ۱۰۳۲۰۲۷۱۰۴۶ ثبت شد و فردای همان روز در همان جا رفت پای امضای قراردادهای مشابه.

این در جایی است که در همسایگی اش، کارگران پتروشیمی ماهشهر به دلیل نبودن امنیت شغلی، قراردادهای موقت، ناکافی بودن حقوق و دستمزد و تعویق افتادن آن، در وضع اعتراض به سر می‌برند. البته در صورت ادامه اعتصاب و کمی جدی شدن کارشان، می‌شوند اخلال‌گر و وابسته و عامل نفوذ بیگانه، اما شرکت‌های رانت‌بر که کار آمدی اثر بخش آنها برای طرح‌های عمران، جای مناقشه بسیار جدی دارد و به گونه‌ای به شدت ناعادلانه، منابع پولی را از آن خود می‌کنند، می‌شوند سالاران قافله رشد اقتصادی و توسعه زیر ساخت‌ها.

انقلاب اسلامی؛ و در اسناد منتشر شده توسط دولت انگلستان، سندهایی نیز در باره گروگانگیری اعضای سفارت ایران در لندن، در اردیبهشت ۱۳۵۹، منتشر شده اند:

گروگانگیری اعضای سفارت ایران در لندن، در اردیبهشت ۱۳۵۹، به روایت اسناد محرمانه انگلستان:

مقدمه مجید تفرشی:

ساعت یازده و نیم صبح روز ۳۰ آوریل ۱۹۸۰/۱۰ اردیبهشت ۱۳۵۹، شش فرد مسلح که خود را از اهالی عرب استان خوزستان معرفی می‌کردند، با هجوم به داخل سفارت ایران در لندن، ۲۶ تن از کارکنان و مراجعان را گروگان گرفته و ساختمان را به اشغال خود در آوردند. گزارش‌های اولیه ارسالی وزارت خارجه بریتانیا درباره این حادثه حاکی از عراقی بودن مهاجمان بود. چنان که در پایان این گزارش خواهد آمد، اسناد تازه باب نیز تا حد زیادی صحت این دیدگاه را ثابت می‌کنند.

این عده خود را ایرانی، وابسته به سازمان سیاسی خلق عرب معرفی کرده و خواستار آزادی چندین زندانی سیاسی در خوزستان و اعطای خودمختاری به منطقه شده و تهدید کرده بودند که در صورت تحقق نیافتن سریع خواسته‌هایشان، همه ۲۶ گروگان را خواهند کشت. صادق قطب زاده وزیر خارجه ایران در پاسخ به این تهدید گفت: "بگذارید چنین کنند".

خواسته‌های این عده آزادی ۹۱ زندانی عرب از زندانهای ایران و خوزستان از کشور و ملحق شدن گروگان‌گیرها به آنان (با نظارت سفارت الجزایر، عراق و اردن در لندن) و همچنین "به رسمیت شناختن حقوق ملی مردم ایران" از سوی دولت بود. در دوره شش روزه‌ای که سفارت ایران در اشغال بود، محوطه مقابل سفارت ایران و ابتدای هایدپارک مملو از جمعیت هوادار جمهوری اسلامی و مخالفان آن بود. این

خامنه ای خود را محکوم به رفتن کرد

خوزستان و هم در کردستان و آذربایجان غربی تیرش به سنگ خورد و هم کودتای نوژه که هدف از آن، در معرض تلاشی قرار دادن ارتش بود، مانع از تجدید سازمان ارتش و دفاع موفق از وطن شد. اما پرسش اصلی اینست: حکومت تاجر که به قول آلن کلازک، وزیر دفاعش، اسباب ایجاد و ادامه جنگ را آماده می‌کرده است، در این تاریخ، وارد مرحله تدارک جنگ شده بود و در گروگانگیری از این دید می‌نگریست یا خیر؟

قبل از آغاز عملیات، نیروهای ضربت بریتانیایی برای انجام موفقیت آمیز عملیات نجات، ضمن دریافت ضمانت‌نامه مصونیت قضایی از تبعات اقدامات خود و همچنین پوشش بیمه عمر ممکنی، اجازه بی محدودیت حکم تیر بافته بودند تا در صورت لزوم و هر موقع که لازم دیدند شلیک کنند و هر کسی را که لازم دیدند بکشند.

گزارش‌های منتشر شده بعدی که هیچگاه به طور جدی تکذیب نشد، حاکی از آن بود که مارگارت تاجر نخست وزیر بریتانیا تاکید کرده بود که همه گروگانها باید زنده بمانند و همه گروگانگیرها باید کشته شوند. به خصوص کشته شدن دو تن از تروریست‌ها که در موقعیت حمله و خطر ناک نبودند و تنها به تهبانی از گروگان‌ها مشغول بودند بر ابهام ماجرا افزود. این مساله از معماهای حل نشده حادثه سفارت ایران در لندن است (۲).

● انتقاد از عملیات نجات:

اگر چه پس از حادثه سفارت ایران، دولت محافظه کار بریتانیا از عملکرد نمایندگان خود و ماموران اس.آی.اس در یورش به ساختمان سفارت تقدیر کرد، ولی در همان موقع منتقدان دولت و همچنین بعدها پژوهشگران و مستند سازان تلویزیونی تاکید داشتند که امکان حل آن ماجرا بدون خونریزی و قتل عام تروریست‌ها نیز ممکن بوده است.

دو ماه پس از این حادثه، یک هیات مستقل بازرسی عملکرد نیروهای اس.آی.اس را مورد ارزیابی و تحقیق قرار داده و در آخر تایید کردند که در عملیات کار خلاف و غیر قانونی از سوی نیروهای ویژه صورت نگرفته است.

برنامه‌ریزی‌های اولیه عملیات اس.آی.اس سه روز به طول انجامید و انجام عملیات توسط آنان قطعی نبود. ولی پس از آن که در روز ششم، گروگان‌گیران اجازه یکی از دیپلماتهای ایرانی را به خارج از ساختمان انداختند، عملیات زودتر از زمان پیش بینی شده آغاز شد. کل عملیات نجات پس از هجوم نیروهای اس.آی.اس به داخل سفارت فقط ۱۵ دقیقه طول کشید.

بر اساس یک گزارش دیوید میرز رئیس بخش خاورمیانه وزارت خارجه بریتانیا، زمانی که سفیر کویت برای تریک پایان اشغال تلفن زد، میرز به او گفت: ما نسبت به واکنش سفرای کشورهای عرب ناامید شدیم... اگر آن‌ها حاضر می‌شدند که نقش سازنده‌تری در این ماجرا بر عهده بگیرند، ممکن بود پنج گروگان‌گیر کشته شده زنده بمانند (۳).

توضیح: گروهی گفته اند عرب و اهل خوزستان هستند و سفارت ایران در لندن را تسخیر و اعضای آن را به گروگان می‌گیرند و حکومت انگلستان از سفارت‌های کشورهای عرب می‌خواهد پا در میانی کنند و آنها امتناع می‌کنند؟! امتناع آنها دلیل بر اطلاع آنها از این واقعیت است که این عده مأموران رژیم صدام بوده اند. وگرنه، رژیمهای عرب که در اظهار نزدیکی به دولت انقلاب بر یکدیگر سبقت می‌گرفتند، چنین فرصتی را برای اقدام از دست نمی‌داند. اما اگر عراق دست به این اقدام زد، بدین خاطر بود که در تدارک جنگ با ایران بود و گمان می‌برد با خوزستانی خواندن مأموران خود، عربهای خوزستان را به حرکت در می‌آورد و آنها، همان زمینه ای را در خوزستان برای تجاوز عراق آماده می‌کنند که اسلحه و پول گیرندگان از آن رژیم در کردستان و آذربایجان غربی بوجود آوردند. اما هم در

گروگانگیران و محرمانه نگاه داشتن هویت آنها، عملی به زبان ایران و به سود رژیم صدام و زمینه سازی برای جنگ بود.

موفقیت در پایان سریع اشغال سفارت ایران موجب شهرت جهانی نیروهای اس.آی.اس شد. بر اساس اسناد تازه آزاد شده، پس از این ماجرا چند دولت خارجی برای حل بحران‌های مشابه خواهان به خدمت گرفتن و اجیر کردن این مأموران شده بودند.

● پیام تاجر به رهبران ایران

بلافاصله بعد از پایان ماجرای اشغال، وزارت خارجه در گزارشی به دولت محافظه کار توصیه کرد تا سفیر بریتانیا شخصا حامل دو نامه از سوی مارگارت تاجر نخست وزیر آن کشور به رهبران ایرانی شود. دیگر توصیه‌های وزارت خارجه افزایش کارکنان سفارت بریتانیا در تهران و آغاز یک تلاش جدید برای جلب حمایت کشورهای عضو جنبش غیرمتعهدها برای کمک به ایجاد فشار بیشتر به ایران برای آزاد کردن گروگان‌های آمریکایی بود.

در گزارش وزارت خارجه تاکید شده بود: «ما باید از خشونتی و تشکر ایرانی‌ها از نتیجه راضی کننده ماجرای اشغال سفارت، بهره برداری کنیم»

بر این اساس، و با توجه به طرح دیدگاه‌های امید بخش از طرف رئیس جمهور ایران در دفاع از ضرورت آزاد کردن بی‌درنگ گروگان‌های آمریکایی، مارگارت تاجر از شرایط پیش آمده ناشی از خاتمه ماجرای سفارت ایران استفاده کرد و تصمیم به تگارش نامه‌هایی مستقیم خطاب به آیت‌الله خمینی و بنی صدر برای آزادی گروگان‌های آمریکایی گرفت.

تاجر در نامه‌ای با انشایی کاملاً حساب شده به رهبر انقلاب ایران تاکید کرد که به هیچ وجه قصد پیوند زدن بین دو حادثه گروگان‌گیری در تهران و لندن را ندارد. "با این همه از امام خمینی ... می‌خواهم که برای نشان دادن حسن نیت به مردان شجاعی که جان خود را برای آزادی گروگان‌های ایرانی به خطر انداختند و شکرگزاری به خداوند برای حفظ ایمنی گروگان‌های ایرانی، دستور آزادی گروگان‌های آمریکایی را صادر کنند".

گراهام سفیر بریتانیا که در زمان تگارش این نامه در ایران حضور نداشت، شخصا برای ابلاغ نامه به آیت‌الله خمینی از طریق بنی صدر، از لندن به تهران بازگشت. گراهام در روز هشتم مه ۱۸ اردیبهشت در دیدار با رئیس جمهور ایران گفت که این نامه «کاملاً شخصی» است و لندن برای ارسال آن نه توسط آمریکایی‌ها ترغیب شده و نه با آنها مشورت کرده است. گراهام همچنین، مراتب تاسف و تسلیت رسمی لندن در مورد گروگان‌گیری، اشغال سفارت و کشته شدن دو تن از دیپلمات‌های سفارت را به دولت ایران ابلاغ کرد و ضمناً از زنده ماندن اکثر گروگان‌ها ابراز خوشوقتی کرد. بنی صدر نیز در پاسخ پیام تشکر از این بابت برای مارگارت تاجر نخست وزیر بریتانیا فرستاد. ولی گزارشی از واکنش احتمالی آیت‌الله خمینی به نامه تاجر وجود ندارد (۴).

توضیح ۴: گزارشی از واکنش خمینی به نامه مارگارت تاجر، وجود ندارد. اما گروگانهای امریکایی تا آخرین لحظه ریاست جمهوری کارتر، رها نشدند. پس خمینی واکنش منفی نشان داده است. این واکنش را یا بنا بر رویه — اظهار قدرت به اینست که وارونه درخواست انجام بگیرد — ابراز کرده است و یا تاجر و حکومت او می دانسته اند هرگاه بخواهند

خمینی گروگانها را رها نکند، می باید از او بخواهند که در ازای آزاد کردن گروگانهای ایرانی، او نیز گروگانهای امریکایی را رها کند. جای کمترین تردید نیست که تاجر و حکومت او، انتخاب شدن ریگان را بر انتخاب شدن دوباره کارتر به ریاست جمهوری ترجیح می داده اند. در حقیقت، ریگانسیم در امریکا همان تاجریسیم در انگلستان بود. در خور یادآوری است که نخستین تماسهای گروه ریگان هم با نزدیکان بنی صدر و هم با سران حزب جمهوری اسلامی و نزدیکان خمینی، در بهار ۱۹۸۰ بعمل آمدند. گروه خواهان به تأخیر انداختن آزادی گروگانها تا بعد از انتخابات ریاست جمهوری امریکا بودند. پاسخ بنی صدر منفی شد و گروه معامله را در اکتبر ۱۹۸۰ با گروه خمینی بعمل آورد.

● تعمیر سفارت‌ها:

اشغال مسلحانه سفارت ایران توسط اشغالگران و سپس هجوم نیروهای مسلح

ویژه بریتانیایی به داخل ساختمان و وقوع درگیری سنگین مسلحانه بین دو دسته، موجب تخریب بخش عمده ای از ساختمان سفارت ایران شد. از سوی دیگر ساختمان‌های دیپلماتیک بریتانیا در تهران نیز بر اثر چند بار حمله و آتش سوزی در ماههای قبل و بعد از پیروزی انقلاب تا حد زیادی آسیب دیده بودند و لندن از سالها قبل پرونده مطالبه ای بابت آن باز کرده بود.

پس از مدت‌ها کشمکش و مذاکره بی نتیجه بین تهران و لندن بر سر پرداخت خسارتهای متقابل و رد پیشنهاد، صرف نظر کردن از هر دو مطالبه توسط طرفین، نهایتاً بر سر این نکته توافق شد که هر یک از طرفین هزینه‌های تعمیر و بازسازی ساختمان طرف مقابل در کشور خود را برعهده بگیرد. این اقدام به تدریج و به کندی عملی شد و نخست سفارت بریتانیا در تهران و بعد سفارت ایران در لندن در اوایل ۱۹۹۰ به طور کامل بازسازی شدند.

● گزارش درباره مطالبات قومی عرب‌های ایران:

حادثه خونین اشغال سفارت ایران و طرح مطالبات سیاسی و قومی توسط گروگان‌گیرهای عرب خوزستانی، موجب شد تا کارشناسان وزارت خارجه بریتانیا دست به تهیه گزارش‌هایی درباره سابقه فعالیت‌های سیاسی و قومی در آن استان بزنند.

یکی از این گزارش‌ها، تحلیل مبسوطی از ریشه‌های تاریخی و موفقیت معاصر خوزستان و اعراب ساکن آن منطقه بود. در این گزارش پس از مقدمه تاریخی آمده است: "تا انقلاب فوریه ۱۹۷۹، اپوزیسیون سیاسی عرب توسط حکومت با اقتدار و کمک مالی به برخی از رهبران قبایل کنترل می‌شد. سابقاً جوامع عرب جزو فعال‌ترین جوامع اقلیت‌های مختلف ایران نبود، ولی برای مدت طولانی از نظر فرهنگی و سیاسی احساس می‌کردند مورد تبعیض واقع شده‌اند".

در ادامه این گزارش پس از توصیف فقر و عقب ماندگی بسیاری از مردم عرب در خوزستان آمده است: "باوجود گسترش نارضایتی از اول انقلاب، تنها اقلیتی از اعراب خوزستان خواستار جدایی از ایران هستند. در مارس ۱۹۷۹ نفور دین ۱۳۵۸، رهبر مذهبی محلی، شیخ خاقانی از آیت‌الله طاهر آل شبیر خاقانی، مردم را به حضور در میتینگ بزرگی فراخواند. او ضمن آن که تجزیه طلبی را رد کرد، به طور جدی خواستار تأیید تاسیس ثبت

